

แนวคิดเรื่องความเป็นเจ้าของตัวเองในทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

A concept of being ownership of oneself in Theravada Buddhist
philosophical viewpoint

พระมหาวิเชียร สุธีโร

Phramaha Wichian Sudhīro

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author Email: phramahawichian29@gmail.com

Received: June 1, 2020; Revised: June 17, 2020; Accepted: June 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจแนวคิดเรื่องการเป็นเจ้าของตัวเอง และปัญหาเรื่องสิทธิต่อปัญหาจริยศาสตร์ โดยใช้การศึกษาจากเอกสาร หนังสือและบทความที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า พุทธศาสนาเถรวาทถือว่า ในแง่ปรมาตมสังขะหรือความจริงสูงสุด เราไม่ได้เป็นเจ้าของตัวเอง เพราะสิ่งที่เรียกว่า “ตัวเอง” “ตัวฉัน” หรือ “ตัวกู” ไม่มีอยู่จริง พุทธศาสนาเถรวาทถือว่าเราเป็นเจ้าของตัวเอง เพราะชีวิตในปัจจุบันชาติของเราเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากชีวิตในอดีตชาติของเรา เราทุกคนมีเจตนาหรือเสรีภาพในการเลือกทำกรรมดีหรือกรรมชั่วได้ด้วยตัวเอง และเป็นผู้รับผลของกรรมดีหรือกรรมชั่วที่ตัวเองได้ทำไว้ และปัญหาเรื่องสิทธินั้น พุทธศาสนาเถรวาทแบ่งสิทธิตามธรรมชาติออกเป็น 2 ส่วน คือ(1) สิทธิตามธรรมชาติปฐมภูมิ ได้แก่ สิทธิในร่างกายและชีวิต (2) สิทธิตามธรรมชาติทุติยภูมิ ได้แก่ สิทธิในทรัพย์สิน ในจำนวนสิทธิตามธรรมชาติสองอย่างนี้ สิทธิตามธรรมชาติทุติยภูมิสามารถถ่ายโอนได้ ในขณะที่สิทธิตามธรรมชาติปฐมภูมิไม่สามารถถ่ายโอนได้ ต่อปัญหาจริยศาสตร์เรื่องการฆ่าตัวตายไม่ถือว่าเป็นปาณาติบาต เพราะเป็นการใช้สิทธิที่ตนเองมีอยู่ ส่วนการช่วยให้ผู้อื่นตายที่เรียกว่าการุณยฆาตเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรม เพราะเป็นการละเมิดสิทธิในร่างกายและชีวิตของบุคคลผู้ถูกฆ่า ในเรื่องการซื้อขายอวัยวะมนุษย์ พุทธศาสนาเถรวาทถือว่าการซื้อขายอวัยวะมนุษย์เป็นการละเมิดสิทธิในร่างกายของผู้ขาย เพราะสิทธิในร่างกายเป็นสิทธิที่ไม่สามารถถ่ายโอนได้ อวัยวะจึงไม่สามารถซื้อขายกันได้ แม้ว่าคนขายจะสมัครใจก็ตาม

คำสำคัญ: ความเป็นเจ้าของตัวเอง, พุทธปรัชญาเถรวาท, สิทธิ

Abstract

In this article, an attempt was purposely made to a concept of being ownership of oneself and the problem of right to ethical problem. This is a documentary study. In it, the result was found that according to Theravada Buddhism, in the ultimate sense there is no any ownership, because what is called 'self' 'mine' 'I' no longer exists. It is held by Theravada Buddhism that I is the ownership of myself, because the life in the present birth of mine is continually derived from the past life of mine. It is believed that all of us have intention or freedom in choosing to make any decision of good or bad action and thereby being heir of certain result of such good or bad action. In this respect, the problem of right comes up. According to Theravada Buddhism, rights can be divided into two categories: 1) the primary natural right; it means the right to body and life, and 2) the secondary natural right; it means the right to property. Out of these, the second one can be transferred while the first cannot.

In the ethical problem concerning with suicide, it does not violate the first precept, because it is akin to the utilization of the right one possesses, but the assisted suicide called mercy killing becomes immoral because it does violate the right to life and life of one whose life is taken. In purchasing human organs, it is held by Theravada Buddhism as a kind of violation of a seller's body, because such life cannot be transferred at any cost; human organs are strictly prohibited from selling despite a seller's consent.

Keywords: being own life, Theravada Buddhist Philosophy, the Right

บทนำ

แนวคิดเรื่องความเป็นเจ้าของของตัวเองเป็นแนวคิดทางอภิปรัชญาที่มักถูกอ้างเพื่อสนับสนุนแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพในปรัชญาสังคมและการเมือง รวมถึงถูกใช้เพื่อตอบ

ปัญหาจริยศาสตร์บางประการ เช่น ปัญหาการช่วยให้ตายหรือการุณยฆาต ปัญหาการซื้อขายอวัยวะมนุษย์เพื่อการปลูกถ่ายทางการแพทย์ เป็นต้น นั่นคือ คนที่ยืนยันแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพมักจะอ้างแนวคิดเรื่องความเป็นเจ้าของของตัวเองเพื่อสนับสนุนแนวคิดของตน กล่าวคือ หากเราเป็นเจ้าของของตัวเอง คือเป็นเจ้าของร่างกายและชีวิตของตัวเอง เราย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้กับร่างกายและชีวิตของตัวเอง เช่น เรามีอิสรภาพที่จะฆ่าตัวตาย เพราะร่างกายและชีวิตเป็นของเรา เรามีอิสรภาพที่จะขอให้แพทย์ช่วยทำให้เราตายเร็วขึ้นในเมื่อเรากำลังป่วยหนักทุกข์ทรมานและไม่มีที่ท่าว่าจะหายจากโรคร้ายไข้เจ็บ เพราะเราเป็นเจ้าของตัวเอง เรามีอิสรภาพที่จะบริจาคหรือขายอวัยวะภายในเช่นไตของตัวเองแก่คนอื่น เพราะเราเป็นเจ้าของร่างกายและชีวิตของตัวเอง แนวคิดเรื่องความเป็นเจ้าของตัวเองนี้ได้นำไปสู่แนวคิดแบบบิฮานิยม ที่ถือว่าเรามีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้กับร่างกายและชีวิตของตน แต่คำถามก็คือว่า เราเป็นเจ้าของตัวเองจริงหรือไม่ (Michael J. Sandel, 2554)

พุทธปรัชญาเถรวาทพิจารณาเรื่องของตนเองว่าเป็นเจ้าของตัวเองในแง่ของการเชื่อมโยงกันและกัน ดังข้อความว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุจงใจ ดำริ และนึกคิดถึงสิ่งใด สิ่งนั้นเป็นอาร์มมณปัจจัย เพื่อความตั้งมั่นแห่งวิญญาน เมื่ออาร์มมณปัจจัยมี ความตั้งมั่นแห่งวิญญานจึงมี เมื่อวิญญานนั้นตั้งมั่นแล้ว เจริญขึ้นแล้ว ความบังเกิดแห่งภพใหม่ต่อไปจึงมี เมื่อความบังเกิดแห่งภพใหม่ต่อไปมีชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาสจึงมีต่อไป” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 16/38/79)

ต่อแนวคิดดังกล่าวทำให้สามารถเข้าใจได้ว่า ถ้าเราเป็นเจ้าของตัวเอง เรามีสิทธิเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้กับร่างกายและชีวิตของตัวเองหรือไม่ เช่น เรามีสิทธิในการฆ่าตัวตายหรือไม่ เรามีสิทธิในการขอร้องให้ผู้อื่นช่วยให้เราตายหรือไม่ เรามีสิทธิในการขายไตของตัวเองหรือไม่ เป็นต้น เหล่านี้คือประเด็นปัญหาที่บทความนี้พยายามที่จะแสวงหาคำตอบเพื่อทราบแนวคิดเรื่องความเป็นเจ้าของตัวเองและเพื่อตอบปัญหาเรื่องสิทธิต่อปัญหาจริยศาสตร์ โดยจะแสวงหาคำตอบจากทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นหลัก

แนวคิดเรื่องความเป็นเจ้าของตัวเองในพุทธปรัชญาเถรวาท

ความเป็นเจ้าของตัวเอง ตรงกับคำว่า อัตตา คือตัวตน โดยในแง่หนึ่งนั้นสามารถมองได้ว่า ความเป็นอิสระหรืออัตตาดนัตติซึ่งเป็นลักษณะของการที่คนมีอิสระที่สามารถกระทำตามคำบัญชาของตนเอง อันเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมีก่อนสำหรับการกระทำของมนุษย์ (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2557) ซึ่งข้อพิจารณานี้เชื่อมโยงไปถึงคำว่า สิทธิ ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญพื้นฐานที่กำหนดถึงสิ่งที่อนุญาตและข้อห้ามตามกฎหมาย ประเพณีนิยมทางสังคม โดยข้อพิจารณานี้อาจมองไปถึงข้อกำหนดต่างๆ ทางสังคมที่เชื่อมโยงระหว่างกฎหมายและศีลธรรมทางศาสนา

(เลขฐา ทองรุ่งโรจน์, 2557) โดยพุทธศาสนาเถรวาทมีคำสอนหลายอย่างสำหรับให้คำตอบแก่ประเด็นปัญหานี้ นั่นคือเราสามารถอธิบายประเด็นปัญหานี้ด้วยแนวคิดเรื่ององค์ประกอบของการเกิด แนวคิดเรื่องกรรม และแนวคิดเรื่องไตรลักษณ์ ดังจะได้อธิบายตามลำดับดังนี้

1. ความเป็นเจ้าของร่างกายจากข้อพิจารณาเรื่องการเกิด

พุทธศาสนาถือว่าการที่ชีวิตมนุษย์จะเกิดขึ้นมาได้ต้องอาศัยองค์ประกอบ 3 ประการ นั่นคือชีวิตมนุษย์เริ่มต้นขึ้นเมื่อองค์ประกอบ 3 ประการมาบรรจบกันหรือรวมกัน องค์ประกอบ 3 ประการที่วานี้ ก็คือ (1) มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน (2) มารดามีระดู (ช่วงเวลาไข่มูก) และ (3) คันธัพพะปรากฏ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560)

คำว่า “คันธัพพะ” ในที่นี้หรือรถถาอธิบายว่าหมายถึงสัตว์ที่เข้าไปในครรภ์นั้น (ตตฺรูปคตสโต) ได้แก่ตัวสัตว์ผู้ไปเกิดในครรภ์มารดา หรือถ้าจะพูดตามมติของอภิธรรม คันธัพพะนี้ก็คือจิตหรือวิญญาณที่ก้าวลงสู่ครรภ์ อันเป็นจิตดวงแรกหรือปฏิสนธิจิต ดังนั้น จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของชีวิตเราในระยะแรกเริ่มจะมีสองส่วน คือ (1) ส่วนที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ไข่มูกของมารดาและอสุจิของบิดาผสมกัน (2) ส่วนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ คันธัพพะหรือจิตดวงแรกที่ปรากฏในครรภ์มารดา

หากจะถามว่าในองค์ประกอบของชีวิตสองส่วนนี้ องค์ประกอบของชีวิตส่วนไหนที่ชัดเจนว่าเป็นองค์ประกอบของชีวิตที่เป็นของเราจริงๆ องค์ประกอบของชีวิตส่วนที่เป็นนามธรรมคือคันธัพพะหรือจิตดวงแรกนั้นชัดเจนว่าเป็นองค์ประกอบของชีวิตที่เป็นของเรา เพราะเกิดขึ้นสืบต่อมาจากนามรูปของเราในชาติที่แล้ว ในขณะที่องค์ประกอบของชีวิตส่วนที่เป็นรูปธรรมเกิดขึ้นมาจากบิดาและมารดา นี้จะหมายความว่ามารดาบิดามีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของร่างกายและชีวิตของเราใช่หรือไม่ เพราะองค์ประกอบของชีวิตเราบางอย่างมาจากบิดามารดาที่เป็นผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูเราจนเติบโตใหญ่ จะอย่างไรก็ตาม พุทธศาสนาอธิบายว่าบิดามารดาให้องค์ประกอบของชีวิตเราในส่วนที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น ส่วนรูปแบบของรูป เช่น ความ เป็นหญิง (อิตถิภาวะรูป) ความเป็นชาย (บุริสภาวะรูป) เป็นต้น ล้วนเกิดมาจากกรรมที่เราได้เคยทำไว้ในอดีตชาติ มองในแง่นี้จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของชีวิตส่วนที่เป็นรูปธรรมบางอย่าง เป็นของเรา เพราะเกิดจากกรรมที่เราได้เคยทำไว้ในอดีตชาติ ดังข้อความว่า “บาปที่ตนเองทำ เกิดในตน มีตนเป็นแดนเกิด ย่อมทำลายคนมีปัญญาทรม เหมือนเพชรที่เกิดจากหินทำลายแก้วมณี ฉะนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/161/82)

ในอีกแง่มุมหนึ่งการมองว่าการเกิดเป็นความทุกข์ คือเป็นจุดตั้งต้นแห่งความทุกข์ ทั้งหมดกล่าวคือ ชาติเป็นทุกข์ ขราเป็นทุกข์ มรณะเป็นทุกข์ โสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส อู ปายาสเป็นทุกข์ การประสบกับอารมณ์อันไม่เป็นที่รักเป็นทุกข์ ความพลัดพราก จากอารมณ์อันเป็นที่รักเป็นทุกข์ การไม่ได้สิ่งที่ต้องการเป็นทุกข์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 31/33/50) การที่

พุทธปรัชญาเถรวาทพิจารณาการเกิดในฐานะเป็นจุดตั้งต้นของความทุกข์คือข้อพิจารณาให้เห็นความเป็นตัวตนเกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดนั้นด้วย ในแง่นี้อาจพิจารณาได้ว่า การที่เรามีความทุกข์นั้นเป็นเพราะเรามีการเกิด ยิ่งเกิดมากก็ยิ่งทุกข์มาก กล่าวคือการเกิดทั้งในส่วนของการเกิดของร่างกายและการเกิดทางด้านจิตใจที่เกี่ยวข้องกับความมีตัวตนของผู้นั้น โดยโยงไปถึงความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวด้วย เช่นคนที่รักก็มีทุกข์ ก็มีลักษณะไม่แตกต่างกันเพราะมีจุดเริ่มต้นที่การมีตัวตนของผู้นั้นแล้วเกิดความรักหรือผูกพันต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวจึงทำให้กลายเป็นความทุกข์ได้เช่นกัน

2. ความเป็นเจ้าของตัวเองจากข้อพิจารณาเรื่องกรรม

แนวคิดเรื่องกรรมเป็นแนวคิดทางอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ของพุทธศาสนา กรรมคือ การกระทำทางกาย วาจา และใจที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความตั้งใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) เจตนาหรือความตั้งใจจะเป็นตัวกำหนดว่ากรรมที่เราทำจะเป็นกุศลกรรม หรือเป็นอกุศลกรรม เป็นบุญหรือเป็นบาป นั่นคือ ถ้าเราทำกรรมด้วยกุศลเจตนา กรรมที่เราทำ ก็เป็นกุศลเจตนา แต่ถ้าเราทำกรรมด้วยอกุศลเจตนา กรรมที่เราทำก็เป็นอกุศลกรรม อกุศลกรรมให้ผลเป็นความทุกข์ ส่วนกุศลกรรมให้ผลเป็นความสุข แนวคิดเรื่องกรรมแสดงให้เห็นว่าเราเป็นเจ้าของตัวเอง เพราะเรามีเจตนาหรืออิสรภาพในการที่จะเลือกทำกรรมดีหรือกรรมชั่วได้ เมื่อเราเลือกทำกรรมดี เราก็เป็นคนดี เมื่อเราเลือกทำกรรมชั่ว เราก็เป็นคนชั่ว ชีวิตจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับทางเลือกทำกรรมดีและกรรมชั่วของตัวเอง ดังนั้น เราจึงเป็นผู้รับผิดชอบชีวิตของตัวเอง เป็นเจ้าของชีวิตของตัวเอง เพราะเราสามารถเลือกทำกรรมดีหรือกรรมชั่วได้ด้วยตัวเอง แต่ไม่ว่าเราจะเลือกทำกรรมดีหรือกรรมชั่ว เราต้องเป็นผู้รับผลของกรรมดี หรือกรรมชั่วที่เราได้ทำลงไป การทำดีภายใต้กฎเกณฑ์ถูกอธิบายภายใต้การเป็นเจ้าของกรรมนั้น ดังข้อความว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ทำกรรมใดไว้ จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย 24/216/353)

ตามหลักการข้อนี้เราอาจพิจารณาได้จากเรื่ององคุลิมาลที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นโจร เป็นคนหยาบซ่า มีฝ่ามือเปื้อนเลือด ชอบฆ่าคน ไม่มีความกรุณาในสัตว์ทั้งหลาย โจรองคุลิมาลนั้น ก่อกวนชาวบ้านบ้าง ชาวนิคมบ้าง ชาวชนบทบ้างให้เดือดร้อนไปทั่วเขาเช่นฆ่ามนุษย์แล้วตัดเอานิ้วมือร้อยเป็นพวงมาลัยสวมไว้ ควรที่จะได้รับกรรมของการฆ่าคนนั้น แต่พอมาบวชแล้วเปลี่ยนลักษณะภายนอกกลายเป็นผู้โง่เขลาและหนวดงุ่มง่ามผ้ากาสาหวัดพรก ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการพูดเท็จ ฉันทตอาหารมื้อเดียว เป็นพรหมจารี มีศีล มีกัลยาณธรรม โดยหลักกรรมนั้นถือว่าไม่ได้เปลี่ยนแปลงความเป็นเจ้าของความเป็นโจรไปได้ เพราะแม้ท่านพระองคุลิมาลจะครองอันตราวาสกถือบาตรและจีวรเข้าไป

บิณฑบาตยังกรุงสรวดี แต่คนก็ไม่เชื่อมั่นว่านั่นคือพระมากกว่าจะเห็นว่าเป็นโจรปลอมเป็นพระ จึงมีทั้งก่อนดิน ท่อนไม้ ก้อนกรวดที่คนพากันไปทางอื่นเพื่อไล่ท่าน ก็กลับมาตกที่ท่าน จนท่าน พระองค์คูมามีศิระระแตก เลือดไหล บาตรก็แตก ผ้าสังฆาฏิกี่ขาด เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นท่านพระองค์คูมากำลังเดินมาแต่ไกล ได้ตรัสกับท่านพระองค์คูมาว่า "เธอจงอดกลั้นไว้เถิดพราหมณ์ เธอจงอดกลั้นไว้เถิดพราหมณ์ เธอได้เสวยวิบากกรรมซึ่งเป็นเหตุให้เธอหมกหม้ออยู่ในนรกหลายปี หลายร้อยปี หลายพันปีในปัจจุบันนี้แล้ว" จนท่านกล่าวถึงตัวเองว่า

“คนที่ประมาทมาก่อน ต่อมาภายหลัง ไม่ประมาทเขาย่อมทำโลกนี้ให้สว่างไสวได้ ประดุจดวงจันทร์ที่พ้นจากเมฆฉะนั้น คนที่ทำบาปกรรมแล้วปิดไว้ได้ด้วยกุศล ย่อมจะทำโลกนี้ให้สว่างไสวได้ ประดุจดวงจันทร์ที่พ้นจากเมฆฉะนั้น เช่นเดียวกันแล ภิกษุที่ยังหนุ่มแน่นชวนชวยอยู่ในพระพุทธศาสนาก็ย่อมทำโลกนี้ให้สว่างไสวได้ ประดุจดวงจันทร์ที่พ้นแล้วจากเมฆฉะนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 13/352/429-430)

เมื่อพิจารณาจากการที่พระองค์คูมามองว่ากรรมนั้นทำให้คนกลายเป็นเจ้าของตนเอง ในแง่ของผลกรรม ขณะเดียวกันเมื่อคนเปลี่ยนการกระทำก็ย่อมทำให้ผลนั้นเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน ทั้งหมดคือข้อยืนยันความเป็นเจ้าของตัวเอง

3. ความเป็นเจ้าของตัวเองจากข้อพิจารณาแนวคิดเรื่องไตรลักษณ์

แนวคิดเรื่องไตรลักษณ์เป็นแนวคิดทางอภิปริชญาของพุทธศาสนา ไตรลักษณ์คือลักษณะทั่วไป 3 ประการของสิ่งทั้งปวง พุทธศาสนาแยกสิ่งทั้งปวงที่มีอยู่ในจักรวาลออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ (1) สิ่งที่เป็นสังขตธรรมหรือสังขาร ได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยปรุงแต่ง สิ่งประกอบด้วยเหตุปัจจัย ซึ่งเป็นสิ่งที่ปรากฏความเกิดขึ้น ความแปรเปลี่ยน และความดับสลายไป ได้แก่ ก้อนหิน ต้นไม้ ภูเขา สัตว์ มนุษย์ โลก ดวงดาวบนท้องฟ้า ดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ และจักรวาล เป็นต้น (2) สิ่งที่เป็นอสังขตธรรมหรือวิสังขาร ได้แก่ สิ่งที่ไม่ได้เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยปรุงแต่ง สิ่งที่ไม่ประกอบด้วยเหตุปัจจัย ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ปรากฏความเกิดขึ้น ไม่ปรากฏความแปรเปลี่ยน และไม่ปรากฏความดับสลายไป ได้แก่ พระนิพพาน ในบรรดาสิ่งที่มีอยู่ 2 ประเภทนี้ พุทธศาสนาถือว่าสิ่งที่เป็นสังขตธรรมหรือสังขารทั้งหมดล้วนเป็นสิ่งที่ตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ที่ว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ และธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 18/1/1) ในขณะที่สิ่งที่เป็นอสังขตธรรมหรือวิสังขารไม่ตกอยู่ภายใต้ความไม่เที่ยงและความเป็นทุกข์ เพราะสิ่งที่เป็นอสังขตธรรมหรือวิสังขารไม่ได้เกิดจากเหตุปัจจัยปรุงแต่งหรือไม่ได้ประกอบด้วยเหตุปัจจัยที่มีอันแตกสลายไปเป็นธรรมดา จะอย่างไรก็ตาม แม้สิ่งที่เป็นอสังขตธรรมหรือวิสังขารจะไม่มีลักษณะของความไม่เที่ยงและความเป็นทุกข์เหมือนสิ่งที่เป็นสังขตธรรม แต่ก็มีลักษณะของความเป็นอนัตตา เพราะสิ่งที่เป็นอสังขตธรรมคือ

พระนิพพานนั้นไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนของเรา และไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนของมันเอง แต่เป็นสภาวะนามธรรมบางอย่างที่ดำรงอยู่อย่างนั้น

เมื่อเรามองชีวิตผ่านกรอบของกฎไตรลักษณ์ โดยเฉพาะข้อที่ว่าด้วยธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา เราจะเห็นว่าเราไม่ได้เป็นเจ้าของตัวเอง เราไม่ได้เป็นเจ้าของร่างกายและชีวิตของเรา เพราะร่างกายและชีวิตเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวฉัน และของฉัน เพราะชีวิตที่ประกอบไปด้วยชั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณนั้น เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย เป็นไปเพื่อความแปรเปลี่ยนและความดับสลาย นอกจากนี้ เราก็ไม่สามารถบังคับบัญชาควบคุมชั้น 5 แต่ละอย่างให้เป็นไปตามความปรารถนาของเราได้ เพราะชั้น 5 แต่ละอย่างดำเนินไปตามเหตุปัจจัย ไม่ได้ดำเนินไปตามความต้องการหรือความปรารถนาของเรา ดังนั้น เมื่อกล่าวในแง่ปรมาตถสัจจะหรือความจริงสูงสุดแล้ว เราไม่ได้เป็นเจ้าของตัวเอง เพราะสิ่งที่เรียกว่า “ตัวเอง” “ตัวฉัน” หรือ “ตัวกู” ไม่มีอยู่จริง เป็นเพียงสิ่งมายา เป็นเพียงสิ่งสมมุติเท่านั้น คำเหล่านี้เกิดขึ้นจากการที่องค์ประกอบของชีวิต 5 อย่างมารวมกันหรือประกอบกันเข้าแล้วสร้างให้เราเกิดความรู้สึกว่า “นี่คือตัวฉัน” และ “นี่คือของฉัน” จากนั้นเราก็บัญญัติภาษาสำหรับใช้เรียกตัวเอง

การพิจารณาในกรอบนี้เป็นความว่างว่าชั้น 5 คือชีวิตนี้ไม่ใช่ของเรา เนื่องจากเราบังคับไม่ได้ แต่สิ่งที่เราเกี่ยวข้องจริงๆ แล้วกลับเป็นเจตนาที่จะกำหนดทุกอย่างที่แสดงออกมาในแง่ที่เราอาจมองว่า การที่ชีวิตนั้นเป็นไปตามธรรมชาติของไตรลักษณ์ ไม่ได้เกี่ยวกับความเป็นเราในแง่ของเจตนา เช่น หากร่างกายเราเป็นหญิงแล้วจิตใจเป็นชาย หรือร่างกายเป็นชายแต่จิตใจเป็นหญิง แสดงให้เห็นทางร่างกายหรือความคิดว่าอยู่นอกเหนือการควบคุม แต่สิ่งที่ทำให้เราดีหรือชั่วนั้นคือเจตนาที่ถูกระบุด้วยกุศลและอกุศล จะอย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวในแง่สมมุติสัจจะหรือความจริงโดยสมมุติ พุทธศาสนากล่าวว่าเราเป็นเจ้าของตัวเอง เพราะ (1) ชีวิตในปัจจุบันชาติของเราเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากชีวิตในอดีตชาติของเรา (2) เราทุกคนมีเจตนาหรือเสรีภาพในการเลือกทำกรรมดีหรือกรรมชั่วได้ด้วยตัวเองและเป็นผู้รับผลของกรรมดีหรือกรรมชั่วที่ตัวเองได้ทำไว้ และ (3) เราเป็นผู้รับผิดชอบต่อชีวิตของตัวเอง ในเรื่องการกิน การดื่ม การทำ การพูด การคิด การรักษาสุขภาพ และการนำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลว เป็นต้น ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ในแง่สมมุติสัจจะหรือความจริงโดยสมมุติ เราทุกคนเป็นเจ้าของตัวเอง

การที่พุทธศาสนากล่าวว่าเราเป็นเจ้าของตัวเองนี้จะหมายความว่าเรามีอิสรภาพที่จะทำอะไรก็ได้กับตัวเองใช่หรือไม่ เช่น เราสามารถขายไตของเราให้กับคนอื่นได้ใช่หรือไม่ เพราะไตเป็นของเรา เราสามารถยินยอมให้คนอื่นทำการุณยฆาตเราได้ใช่หรือไม่ เพราะเราเป็นเจ้าของ

ร่างกายและชีวิตของตัวเอง ก่อนที่จะตอบประเด็นปัญหานี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงแนวคิดเรื่องสิทธิในพุทธศาสนา ก่อน ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการอธิบายประเด็นปัญหาดังกล่าว

แนวคิดเรื่องสิทธิเป็นแนวคิดในทางปรัชญาสังคมและการเมือง เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ พุทธศาสนาไม่ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องสิทธิไว้โดยตรงในฐานะที่เป็นหลักการข้อหนึ่ง แต่เนื้อหาของหลักการบางหมวดในพุทธศาสนาก็มีเนื้อหาบางส่วนคล้ายคลึงกับแนวคิดเรื่องสิทธิในปรัชญาสังคมและการเมืองสมัยใหม่ เช่น หลักธรรมเรื่องศีล 5 ซึ่งสามารถประยุกต์หรือตีความหลักธรรมดังกล่าวออกมาเป็นแนวคิดเรื่องสิทธิในทัศนะของพุทธศาสนาได้ ศ.ดร.สมภาร พรหมทา นักวิชาการทางด้านพุทธศาสนาและปรัชญาที่มีชื่อเสียงของสังคมไทย ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องสิทธิในทัศนะของพุทธศาสนาไว้ โดยได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติในทัศนะของพุทธศาสนา สรุปใจความได้ว่า สิทธิตามธรรมชาติในทัศนะของพุทธศาสนา มีอยู่ 2 ส่วน คือ (1) สิทธิตามธรรมชาติปฐมภูมิ (primary natural right) ได้แก่ สิทธิในร่างกายและชีวิต (2) สิทธิตามธรรมชาติทุติยภูมิ (secondary natural right) ได้แก่ สิทธิในทรัพย์สินที่หามาได้ด้วยร่างกายและชีวิตนั้น ในจำนวนสิทธิตามธรรมชาติสองอย่างนี้ สิทธิตามธรรมชาติทุติยภูมิสามารถถ่ายโอนได้ เมื่อเราใช้ร่างกายสร้างผลิตผลขึ้นมาสะสมเป็นโภคทรัพย์ เราย่อมมีสิทธิในโภคทรัพย์นั้น เมื่อใดที่เราไม่ต้องการโภคทรัพย์นั้น เราก็สามารถถ่ายโอนให้แก่คนอื่นได้ การถ่ายโอนเช่นการให้ทาน การให้เป็นมรดกแก่ลูกหลาน เป็นต้น คือการถ่ายโอนสิทธิในทรัพย์สินนั้นๆ ในศีลข้ออทินนาทาน เราจะพบว่ากรขโมยหรือฉ้อโกงทรัพย์จะเป็นความผิดก็ต่อเมื่อทรัพย์นั้นเจ้าของยังไม่ได้สละสิทธิในการครอบครอง ส่วนสิทธิตามธรรมชาติปฐมภูมิจะแตกต่างจากสิทธิตามธรรมชาติทุติยภูมิ คือ สิทธิแบบปฐมภูมิไม่สามารถถ่ายโอนได้ (สมภารพรหมทา, 2548) นั่นคือสิทธิในร่างกายและชีวิตไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่ผู้อื่นได้ ผู้อื่นไม่มีสิทธิในการเป็นเจ้าของร่างกายและชีวิตของเรา

การประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องสิทธิเพื่อตอบปัญหาจริยศาสตร์บางประการ

1. ปัญหาการฆ่าตัวตายและการอนุญาต

ผู้ที่เห็นด้วยกับเรื่องการฆ่าตัวตายและการช่วยให้ผู้อื่นตายด้วยความเมตตากรุณาหรือการอนุญาต มักจะอ้างแนวคิดเรื่องความเป็นเจ้าของตัวเอง กล่าวคือ เราเป็นเจ้าของตัวเอง เรา ย่อมมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้กับร่างกายและชีวิตของตัวเอง เช่น มีสิทธิในการฆ่าตัวตาย มีสิทธิที่จะขอร้องให้คนอื่นช่วยฆ่าตัวเองได้ เพราะร่างกายและชีวิตเป็นของเรา トラบเท่าที่ไม่ได้ทำให้คนอื่นได้รับความเดือดร้อนเสียหาย ในพระไตรปิฎกปรากฏหลักฐานว่า มีพระบางรูปเบื่อหน่ายในชีวิต ได้ขอร้องให้เพื่อนภิกษุด้วยกันช่วยฆ่าตน เมื่อเรื่องทราบถึงพระพุทธเจ้า ทรงตัดสินว่า

พระที่ลงมือฆ่ามีความผิด สิ่งที่น่าสังเกตก็คือพระที่ถูกฆ่าเต็มใจตาย และได้ขอร้องให้คนอื่นฆ่าตน แต่การที่เจ้าของชีวิตยินยอมไม่ได้ช่วยให้การฆาตกรรมชั้ขึ้นมาได้

ส่วนเรื่องการฆ่าตัวตาย พระไตรปิฎกได้เล่าไว้ว่า พระจำนวนหนึ่งเปื้อนหน่ายในชีวิตแล้วฆ่าตัวตาย ในกรณีนี้พระพุทธเจ้าทรงวินิจฉัยว่าพระที่ฆ่าตัวตายไม่ผิด เพียงแต่การกระทำนั้นไม่สมควรแก่สมณวิสัยเท่านั้น ในทางวินัย พระที่ฆ่าตัวตายไม่ต้องอาบัติปาราชิก ส่วนพระที่ลงมือฆ่าคนที่ขอร้องต้องอาบัติปาราชิก (พระไตรปิฎกภาษาไทย 1/162-163/134-135)

การที่พุทธศาสนามีทัศนะเช่นที่กล่าวมานี้สืบเนื่องมาจากเรื่องสิทธิในร่างกายและชีวิตที่เรากำลังอภิปรายกันอยู่เนือง นาย ก. เป็นเจ้าของร่างกายและชีวิตเขา นาย ก. มีสิทธิเต็มทีในร่างกายและชีวิตนี้ แต่สิทธิที่ว่านี้พุทธศาสนาถือว่าจำกัดอยู่เฉพาะแก่นาย ก. เท่านั้น เมื่อนาย ก. ไม่ต้องการมีชีวิตอยู่ เขาสามารถใช้สิทธิของตนเองฆ่าตัวตายได้ การฆ่าตัวตายพุทธศาสนาไม่ถือว่าผิดศีลธรรม (ศีลห้าข้อปาณาติบาต) ก็เพราะการกระทำนี้ยังอยู่ในกรอบของสิทธิที่ตนมีอยู่ สมมติว่า นาย ก. ไม่สามารถฆ่าตัวตายได้ เขาได้วานให้นาย ข. ช่วยฆ่า เรื่องนี้พุทธศาสนาวินิจฉัยว่า นาย ก. ไม่ผิด แต่นาย ข. ผิด ที่นาย ก. ไม่ผิดเพราะการตัดสินใจตายเป็นสิทธิที่เขาจะทำได้ แต่นาย ข. ไม่มีสิทธิที่จะฆ่านาย ก. สิทธิในชีวิตถ่ายโอนไม่ได้ การที่นาย ก. ยินยอมตายและได้ขอร้องนาย ข. ไม่ใช่การโอนสิทธิ เมื่อไม่มีการโอน การกระทำของนาย ข. ก็ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิผู้อื่น นี่ก็คืออธิบายว่าทำไมนาย ข. จึงผิด (สมภาร พรหมทา, 2548) ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ในทัศนะของพุทธศาสนา การฆ่าตัวตายไม่ถือว่าเป็นปาณาติบาต เพราะเป็นการใช้สิทธิที่ตนเองมีอยู่ ในขณะที่การช่วยให้ตายหรือการุณยฆาตเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรม เพราะเป็นการละเมิดสิทธิในร่างกายและชีวิตของบุคคลผู้ถูกฆ่า แม้บุคคลผู้ถูกฆ่าจะขอร้องให้คนอื่นช่วยฆ่าตน แต่คำขอร้องนี้ไม่มีผลทำให้เขาสามารถเพิกถอนหรือโอนสิทธิในชีวิตนี้ได้ เพราะมันคือแก่นที่ติดตรึงอยู่กับเขา คนที่ลงมือฆ่าไม่ว่าจะเพราะสงสารหรืออะไรก็ตามแต่ พุทธศาสนาถือว่าผิด เราไม่มีสิทธิฆ่าใครแม้เจ้าตัวจะยินยอมก็ตาม สิทธิที่จะจบชีวิตมีเพียงเจ้าของชีวิตเท่านั้นที่สามารถใช้สิทธินี้ได้

2. ปัญหาการซื้อขายอวัยวะมนุษย์เพื่อการปลูกถ่ายทางการแพทย์

ปัญหาการซื้อขายอวัยวะมนุษย์เพื่อการปลูกถ่ายทางการแพทย์นั้นเกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการและเทคนิคการรักษาโรคด้วยวิธีการปลูกถ่ายอวัยวะ ส่งผลให้ผู้ป่วยจำนวนมากมีความต้องการที่จะปลูกถ่ายอวัยวะ แต่จำนวนอวัยวะที่จะนำมาปลูกถ่ายให้กับผู้ป่วยมีไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ป่วยที่มีมากขึ้นทุกขณะ ดังนั้น จึงมีการซื้อขายอวัยวะเพื่อการปลูกถ่ายทางการแพทย์เกิดขึ้น

คำว่า “การปลูกถ่ายอวัยวะ” (Organ Transplantation) เป็นศัพท์ที่ใช้กันในทางการแพทย์ โดยเข้าใจกันทั่วไปว่าหมายถึง การนำอวัยวะที่ดีไปใช้แทนอวัยวะส่วนที่เสีย ซึ่งอาจกระทำในบุคคลเดียวกันหรือต่างบุคคลกัน หรืออาจจะเรียกว่าการนำอวัยวะกลับมาใช้งานอีก (organ recycling) ซึ่งมีความหมายตามความเข้าใจของชาวบ้านว่า หมายถึง การผ่าตัดเปลี่ยนอวัยวะ นั่นเอง เช่น การปลูกถ่ายไตหมายถึงการผ่าตัดเปลี่ยนไต การปลูกถ่ายกระจกตาหมายถึงการผ่าตัดเปลี่ยนดวงตา เป็นต้น รายงานวิจัยจากองค์การอนามัยโลกมีสถิติระบุว่า มีการผ่าตัดเปลี่ยนไตใน 91 ประเทศ ผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดปลูกถ่ายอวัยวะมากที่สุดคือ ผู้ป่วยโรคไตเป็นจำนวน 66,000 ราย รองลงเป็นการปลูกถ่ายตับ 21,000 ราย และการปลูกถ่ายหัวใจ 6,000 ราย (สุนนมาลย์ สิงหะ, 2562)

ประเทศส่วนใหญ่ในโลกได้บัญญัติกฎหมายห้ามการซื้อขายอวัยวะเพื่อการปลูกถ่าย ในสหรัฐอเมริกา คนบริจาคไตข้างหนึ่งได้ แต่ขายในตลาดเปิดไม่ได้ บางคนเถียงว่ารัฐควรแก้กฎหมายแบบนี้ พวกเขาเชื่อว่าคนหลายพันคนต้องตายทุกปีระหว่างรอการผ่าตัดเปลี่ยนไต ความต้องการไตจะเพิ่มขึ้นถ้าหากมีตลาดไตเสรี และคนที่ต้องการเงินก็ควรมีอิสรภาพในการขายไตของตัวเองถ้าเขาต้องการ (Michael J. Sandel, 2554)

บางคนสนับสนุนการซื้อขายอวัยวะมนุษย์เพื่อการปลูกถ่ายทางการแพทย์ด้วยเหตุผลว่า ถ้าหากเราเป็นเจ้าของร่างกายตัวเอง เราก็ควรมีอิสรภาพที่จะขายอวัยวะในร่างกาย นั่นคือ ถ้าหากเราเป็นเจ้าของร่างกาย ชีวิต และจิตใจของตัวเอง เราก็ควรมีอิสรภาพที่จะทำอะไรก็ได้กับมัน ตราบใดที่ไม่ทำร้ายคนอื่น เช่น ขวานาในหมู่บ้านแห่งหนึ่งอยากส่งลูกไปเรียนมหาวิทยาลัย เขาหาเงินด้วยการขายไตข้างหนึ่งให้กับคนรวยที่ต้องการผ่าตัดเปลี่ยนไต

แนวคิดนี้อาจพิจารณาได้ว่า คนรวยที่ซื้อไตไปไม่มีสิทธิในอวัยวะของขวานา แม้ว่าอวัยวะนั้นเขาจะซื้ออย่างถูกต้อง และเจ้าของอวัยวะคือขวานาเต็มใจขายก็ตาม สิทธิในร่างกายและชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่อาจขายโอนได้ ดังนั้นไม่ว่ากรณีใดก็ตาม ไม่มีใครสามารถขายหรือซื้ออวัยวะมนุษย์ได้โดยไม่ผิดศีลธรรม จะอย่างไรก็ตาม เนื่องจากสิทธิดังกล่าวนี้จะจบสิ้นลงทันทีเมื่อมนุษย์ตาย ดังนั้น การใช้ประโยชน์จากอวัยวะที่ผู้ตายบริจาคไว้จึงไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิ แต่ในพุทธปรัชญาเถรวาทแม้จะเห็นด้วยกับแนวคิดนี้ว่า ชีวิตมนุษย์สำคัญเหนือสิ่งอื่นใด ผู้เกิดเป็นมนุษย์จึงประเสริฐสุดในแง่ของการปฏิบัติตนได้ แต่การเสียสละอวัยวะในแง่หนึ่งก็อาจเป็นการรักษาธรรมได้ ดังข้อความว่า "นรชนพึงสละทรัพย์ เพราะเหตุแห่งอวัยวะอันประเสริฐกว่าเมื่อจะรักษาชีวิต พึงสละอวัยวะเสีย เมื่อระลึกถึงธรรม พึงสละอวัยวะ ทรัพย์ และแม้ทั้งชีวิตเสียทั้งหมด" (พระพุทฺธโฆสจารย์, 2554) แต่การที่เราจะสละนี้จะพิจารณาอย่างไรได้ว่าเป็นธรรมหรือไม่ก็ดูจากประโยชน์ที่เกิดขึ้นและกุศลเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่าการเสียสละนั้นสามารถทำได้เช่นกัน ซึ่งข้อพิจารณานี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการซื้อขายแต่อย่างใด

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การซื้อขายอวัยวะมนุษย์เป็นการละเมิดสิทธิของผู้ขาย เพราะสิทธิในร่างกายเป็นสิทธิที่ไม่สามารถถ่ายโอนได้ อวัยวะจึงไม่สามารถซื้อขายกันได้ แม้ว่าคนขายจะสมัครใจก็ตาม แต่ความสมัครใจไม่มีผลทำให้เขาสามารถเพิกถอนหรือโอนสิทธิในร่างกายนี้ได้ เพราะมันคือแก่นที่ติดตรึงอยู่กับเขา คนที่ซื้ออวัยวะไปไม่ว่าจะเพื่อวัตถุประสงค์อะไรก็ตามแต่ พุทธศาสนาก็ว่าผิด เราไม่มีสิทธิซื้ออวัยวะใครแม้เจ้าตัวจะยินยอมก็ตาม เพราะสิทธิในร่างกายและชีวิตเป็นสิทธิที่ไม่สามารถถ่ายโอนให้ผู้อื่นได้

บทสรุป

พุทธปรัชญาเถรวาทจึงพิจารณาแนวคิดเรื่องความเป็นเจ้าของตัวเอง บนคำถามว่า เราเป็นเจ้าของตัวเองหรือไม่? และถ้าเราเป็นเจ้าของตัวเอง เรามีสิทธิที่จะทำอะไรกับร่างกายและชีวิตของตัวเองได้หรือไม่? เช่น เรามีสิทธิในการฆ่าตัวตายหรือไม่? มีสิทธิในการขอให้ผู้อื่นช่วยทำให้เราตายได้หรือไม่? หรือมีสิทธิในการซื้อขายอวัยวะของตัวเองได้หรือไม่ เป็นต้น จากการศึกษาค้นคว้าทำให้พบคำตอบว่า พุทธศาสนาก็ว่า ในแง่ปรมาตมสังขจะหรือความจริงสูงสุด เราไม่ได้เป็นเจ้าของตัวเอง เพราะสิ่งที่เรียกว่า “ตัวเอง” “ตัวฉัน” หรือ “ตัวกู” ไม่มีอยู่จริง มันเป็นเพียงสิ่งมายาหรือสิ่งสมมุติที่จิตมนุษย์สร้างขึ้นเท่านั้น ส่วนในแง่สมมุติสังขจะหรือความจริงโดยสมมุติ พุทธศาสนาก็ว่าเราเป็นเจ้าของตัวเอง เพราะ ชีวิตในปัจจุบันชาติของเราเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากชีวิตในอดีตชาติของเรา เราทุกคนมีเจตนาหรือเสรีภาพในการเลือกทำกรรมดีหรือกรรมชั่วได้ด้วยตัวเองและเป็นผู้รับผลของกรรมดีหรือกรรมชั่วที่ตัวเองได้ทำไว้ และเราเป็นผู้รับผิดชอบต่อชีวิตของตัวเองในเรื่องการกิน การดื่ม การทำ การพูด การคิด การรักษาสุขภาพ และการนำพาชีวิตไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลว

การที่พุทธศาสนามีแนวคิดเรื่องความเป็นเจ้าของตัวเองเช่นนี้ ได้นำไปสู่การยอมรับอิสรภาพที่จะทำอะไรก็ได้กับร่างกายและชีวิตของตัวเอง ทั้งนี้ ต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิในร่างกายและชีวิตของตัวเองและผู้อื่น พุทธศาสนาได้แบ่งสิทธิตามธรรมชาติออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) สิทธิตามธรรมชาติปฐมภูมิ (primary natural right) ได้แก่ สิทธิในร่างกายและชีวิต (2) สิทธิตามธรรมชาติทุติยภูมิ (secondary natural right) ได้แก่ สิทธิในทรัพย์สิน ในจำนวนสิทธิตามธรรมชาติสองอย่างนี้ สิทธิตามธรรมชาติทุติยภูมิสามารถถ่ายโอนได้ ในขณะที่สิทธิตามธรรมชาติปฐมภูมิไม่สามารถถ่ายโอนได้ ซึ่งหลักการนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายปัญหาจริยศาสตร์บางประการได้ เช่น พุทธศาสนาก็ว่าการฆ่าตัวตายไม่ถือว่าเป็นปาณาติบาต เพราะเป็นการใช้สิทธิที่ตนเองมีอยู่ ส่วนการช่วยให้ผู้อื่นตายที่เรียกว่าการุณยฆาตเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรม เพราะเป็นการละเมิดสิทธิในร่างกายและชีวิตของบุคคลผู้ถูกฆ่า แม้บุคคลผู้ถูกฆ่าจะขอร้องให้ช่วยฆ่าตนก็ตาม แต่คำขอร้องนี้ไม่มีผลทำให้เขาสามารถเพิกถอนหรือโอนสิทธิในชีวิตนี้

ได้ เพราะมันเป็นแก่นที่ติดตรึงอยู่กับเขา คนที่ลงมือทำไม่ว่าจะเพราะสงสารหรืออะไรก็ตามแต่ พุทธศาสนาก็ถือว่าผิดศีลธรรม เพราะเราไม่มีสิทธิทำใครแม้เจ้าตัวจะยินยอมก็ตาม สิทธิที่จะจบชีวิตมีเพียงเจ้าของชีวิตเท่านั้นที่สามารถใช้สิทธินี้ได้ ส่วนในเรื่องการซื้อขายอวัยวะมนุษย์เพื่อการปลูกถ่ายทางการแพทย์นั้น พุทธศาสนาก็ว่าการซื้อขายอวัยวะมนุษย์เป็นการละเมิดสิทธิในร่างกายของผู้ขาย เพราะสิทธิในร่างกายเป็นสิทธิที่ไม่สามารถถ่ายโอนได้ อวัยวะจึงไม่สามารถซื้อขายกันได้ แม้ว่าคนขายจะสมัครใจก็ตาม แต่ความสมัครใจก็ไม่มีผลทำให้เขาสามารถเพิกถอนหรือโอนสิทธิในร่างกายนี้ได้ คนที่ซื้ออวัยวะไปไม่ว่าจะซื้อเพื่อวัตถุประสงค์อะไรก็ตามแต่ พุทธศาสนาก็ถือว่าผิด เพราะสิทธิในร่างกายและชีวิตเป็นสิทธิที่ไม่สามารถถ่ายโอนให้ผู้อื่นได้

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2557). **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทยปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร : แสงดาว.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). **คัมภีร์มลินทปัญหาภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). **อรรถกถาภาษาไทย 55 เล่ม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆษาจารย์. (2554). **วิสุทธิมรรค ภาค 1 ตอน 1**. แปลโดย มหามกุฏราชวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา. (2548). **พุทธปรัชญา มนุษย์ สังคม และปัญหาจริยธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม.
- สุนนมาลย์ สิงหะ. (2562). **เทคโนโลยีการแพทย์: เครื่องข่ายวงแหวนของการค้าอวัยวะ**. (ออนไลน์) แหล่งที่มา: <https://prachatai.com/journal/2015/09/61246> 20 พ.ค. 2562).
- Michael J. Sandel. (2554). **ความยุติธรรม**. แปลโดย สฤณี อาชวานันทกุล แปลจากเรื่อง JUSTICE: WHAT'S THE RIGHT THING TO DO? กรุงเทพมหานคร : โอเพ่นเวิร์ลด์ส.

